

עלון שבועי נחלת סדרה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת סדרה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת וירא תשע"ז שנה ג' גליון 111

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: רחל אמנו נתנה את ראשי החדשים לעם ישראל

בזמן שהארץ מנופה והולכת ובאה ככברה. א"ל יוסף: גזור עכשיו ואני מעלה אותה וקוברתה. א"ל יעקב: אין אתה יכול בני, שלא קברתיה שם אלא ע"פ הדיבור, שאף אני בקשתי להעלותה ולקבורה, ולא הניחני הקב"ה שנא' "ואקברה שם" מהו "שם"? ע"פ הדיבור ולמה? שגלוי וצפוי לפניו, שסוף ביהמ"ק עומד ליחרב, ובניו עתידים לצאת בגולה, והם הולכים אצל האבות ומבקשים מהם שיתפללו עליהם, ואינם מועילין להם, וכיון שהם הולכים בדרך הם באים ומחבקין קבורת רחל (פי' משתטחים שם ומבקשים רחמים) והיא עומדת ומבקשת רחמים מן הקב"ה ואומרת לפניו: רבונו של עולם! שמע בקול בכייתי ורחם על בני. מיד הקב"ה שומע בקול תפילתה שנא' "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה", וכתוב "ויש תקוה לאחריתך ושבנו בנים לגבולם". עכ"ל].

כתב החיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת ר' אות ה'): רחל אמנו בזכותה נתנו ראשי חדשים לישראל, וכן "ראשי חדשים לעמך" ראשי תיבות רחל. ומוסף ראש חודש רחל אמנו תקנתו, שראתה ברוח הקודש שנשי המדבר לא נכשלו בעגל, ורמזה שמה בראשי תיבות: ראשי חדשים לעמך".

וצריך להבין מה השייכות בין רחל אמנו אל ראש חודש?

ויש לומר, כי ראש חודש יום של מעלה הוא, הגמרא בשבועות (י). אומרת: ראש חודש אקרי מועד. ולכאורה לא היה מקום לקוראו "מועד", ממת שאין לך זמן חשוד יותר מיום זה, שכן הלבנה המרמזת על עם ישראל המשולים ללבנה, נעלמת וחסרה בו, וכיצד נעשה הוא לראש? אלא זה סודו של עם ישראל החושך הגדול ביותר, בזמן שבו נראה כי אין בו כלל אור, הוא מביא לאור הגדול, "כי ישבתי בחושך – ה' אור לי". אותה לבנה שכעת בראש חודש חסרה וכלל לא רואים אותה, מעתה והלאה

בילקוט שמעוני תחילת פרשת שמות הובא תאריכי הלידה של כל שבט ושבט, ומוזכר שם שבנימין נולד בי"א במר חשוון. ומאחר שביום שבו נולד בנימין, נפטרה רחל אמנו, כמו שנאמר "ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין", נמצא שמכאן המקור להילולת רחל אמנו ביום י"א מרחשון. והגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו מועד לכל חי (סימן כ"ו אות ד') מביא כמה טעמים לשם החודש "מרחשון", וכותב רבי חיים פאלאג'י כי בחודש זה נפטרה רחל אמנו. וכותב, שאם היו שומעים בקולו, היו מארגנים קבוצת אנשים שהיתה לומדת ומתפללת על קברה של רחל אמנו ביום י"א מרחשון, כדי לעורר את זכותה של רחל מבכה על בניה, וילמדו במאמרי הש"ס והמדרשים המדברים ברחל אמנו כי דבר בעת מה טוב, ועי"ז זכותה תהא למגן וצינה בעדנו אכי"ר. ע"כ. ומעתה מצוה עלינו לקיים את דבריו הקדושים ולומר ביום זה מקצת מעלותיה ושבחיה של רחל אמנו, דבר בעתו מה טוב, ועי"ז זכותה תהא למגן וצינה בעדנו אכי"ר.

[האמת היא, שתאריך פטירתה מוטל במחלוקת, כי מדברי רש"י בפרשת וישלח בשם המדרש רבה מבואר, שפטירתה היתה בתחילת הקיץ, בפסוק: "ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה". כתב וז"ל, מנחם פירש, לשון כביר מהלך רב, ואגדה, בזמן שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה שהניר מצוי "והסתיו עבר והשרב עדיין לא בא". עכ"ל.

ומצאתי שכן מבואר בפסיקתא דרב כהנא (פרשה ג' פסיקתא ביום השמיני) שרחל מתה בין פסח לעצרת וז"ל, אמר לו יוסף: שמא מה שלא הכנסת אותה לקבורה שמא עונת גשמים היתה? א"ל: לאו, בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה, בין פסח לעצרת היה,

מתחילה לגדול ולהאיר, ולכן ראוי היום החשוך ביותר להיות יום של שמחה.

דבר זה נלמד מרחל אמנו: אותה עקרה שלכאורה מתאכזבת שוב ושוב שנה אחר שנה, אחותה יולדת כבר שבעה ילדים ששה בנים ובת, והיא לעומתה עדיין בודדה, עקרה, ומייחלת לבן, וכן השפחות, כבר זכו ללדת שני בנים ואילו היא עדיין לא יולדת. אולם אותו חושך ואפילה שחוותה רחל, רק היא זכתה ללדת את יוסף הצדיק, היחיד שמשוגל לעמדו איתן כנגד עשו הרשע, היחיד שעומד לשמירתם של ישראל בגלות מצרים, ובגלות העתידה עם משיח בן יוסף. מתוך החושך בא האור.

לכן רחל נתנה לעם ישראל במתנה את "ראש חודש", המלמד אותנו כי מתוך החושך בא האור.

במדרש תהילים המופיע בילקוט שמעוני, מובא: "למנצח על איילת השחר – למי שקופצת כאיילה ומאירה לעולם. בלילה – אף על פי שהוא לילה, יש בו אור הלבנה וכוכבים ומזלות. אימתי הוא חושך – בעלות השחר. הלבנה שוקעת והכוכבים נכנסים והמזלות הולכים להם. אותה שעה אין חושך גדול הימנו, ואתה שעה הקב"ה מעלה את השחר מתוך החושך ומאיר לעולם".

וזה המצב בו אנו נמצאים: "חבלי משיח", שכותב הגר"א בספרו אבן שלמה שימים אלו נקראים "חבלי משיח", מלשון "חבלי לידה", כשם שבצער הלידה ככל שמתקרבת הלידה, כך הצער גודל, כך הוא גם בגלות ככל שמתקרבת הגאולה הצרות גודלות ומתעצמות, ה' ירחם. ואין לך עת צרה יותר גדולה מימינו, ממילא יעזור הקב"ה "עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע".

אלא שעדיין עלינו להבין מדוע רחל אימנו היא זו שמלמדת את עם ישראל לבל נתייאש כאשר יש חושך ואפילה, צרות ויסורים? כמו כן יש לדקדק מהו "למנצח על איילת השחר", לכאורה היה צריך לומר "על עלות השחר"?

ובספר לקט אמרים (ח"ב עמ' ט"ז, להגרי"מ שכטר שליט"א) שהביא מעשה, שפעם בא מחבר ספר אל הרה"ק מצאנו זיע"א, וביקש הסכמה על ספרו. והר' מצאנו היה נמנע מלתת הסכמות. אבל אותו מחבר לא ויתר והפציר מאוד על הר' מצאנו, שיעיין לפחות מעט בספרו. פתח הרב את הספר ונפלו עיניו, שהמחבר עומד על השאלה, על הפסוק "כאיל תערוג על אפיקי מים" (תהילים מ"ב, ב'). ומביא קושיית המפרשים: שהיה לו לכתוב או כאיל יערוג – לשון זכר. או כאילה תערוג – לשון נקבה. ומדוע ערבב הפסוק לשון זכר ונקבה יחד? והביא מחז"ל שאמרו (ב"ב

ט"ז, "זה"ק בשלח דף נב,; ופנחס דף רמט:) שאילה זו רחמה צר, ובשעה שכורעת ללדת צועקת שבעים קולות כמספר תיבות של מזמור יענד, ומזמין לה הקב"ה דרקון (מין נחש) שמכישה בבית הרחם, ונקרע המקום ומתרחב, כדי שהעובר יוכל לצאת בשלום. וזה מה שאמר הקב"ה לאיוב (איוב ל"ט, א') "הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור", שהקב"ה משגיח ושומר את האילה בעת לידתה. ועוד איתא בחז"ל (מדרש שוחר טוב תהילים מזמור מ"ב) על אילה זו שהיא חסידה שבחיות ורחמיה מרובים, ובעת שיש עצירת גשמים ויובש בעולם, באים כל החיות אל האילה ומבקשים ממנה שתתפלל עליהם, והיא זועקת להקב"ה ומציאה להם מעין ושותות כולם.

והקשה אותו מחבר: ומה יקרה כאשר יזמנו לאילה שני המצבים גם יחד, שבעת שהיא כורעת ללדת באות החיות ומבקשות ממנה להתפלל אל הקב"ה עבור הגשמים?

ומתיר: שבאותה שעה שוכחת האילה מעצמה ומכל יסוריה, ועושה את עצמה כ"איל" זכר שאינו מוליד וזועקת להשי"ת על חברותיה. וזה שאמר הכתוב "כאיל תערוג" שהאילה עושה עצמה זכר וזועקת להשי"ת על אפיקי מים. ע"כ. הרה"ק מצאנו התפעל מאוד מפירוש זה, ונענה ואמר שצריך לתת לאותו מחבר הסכמה, שאם לא היה לו מסירות נפש להשי"ת לא היה עולה בדעתו אימרה זו. עכ"ד.

ומבואר שה"אילה" היא סמל של מסירות נפש המתעלמת מצרותיה שלה עבור צרת חברתה. זהו שמלמדנו הכתוב "למנצח על איילת השחר", להתנהג כאיילה, כאשר נמצאים בתוך חושך ואפילה מוטל על האדם להתעלות על עצמו לבל יתרכז בצרותיו שלו, אלא חושב על צרותיו של הזולת ומסייע בידו, אז הוא זוכה להאיר את החושך ולהביא את עלות השחר ולזכות לגאולה.

דבר זה לימדנו רחל, כאשר ויתרה על הסימנים לטובת אחותה, בודאי שלא ידעה כי עתיד יעקב אבינו לעבוד שבע שנים נוספות עבורה, וטיפול בחלקו של עשו. נמצא כי בויתורה לא רק שויתרה שלא תזכה להיות אשת יעקב ואמא של השבטים הקדושים, אלא מפסידה היא הן את העולם הזה והן את העולם הבא. אבל הכל כדאי, להתעלות על צרותיה, למען אחותה לבל תצטער ותתבייש.

זו "איילת השחר".